

Da Granada a Saint-Michel-de-Montaigne

Intoleranza envers populaziuns d'autra cultura

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ Ursicin G. G. Derungs ha rapportà a modavardaivla «sur digl islam ed 'Occident cristian» davent da 1492 (La Quotidiana, 24 da favrer, p. 2). Quai ch'el scriva n'e deplorablamain betg surfatg, anzi: Sch'ins fa endament tscherts detagls ston ins constatar ch'igl è stà da las giadas anc mender. Segir, sco adina en l'istorgia, n'era betg tut stgir; er en la Spagna da lezza giada hai dà muments ed episodis traghischonts d'umanitat. Ma i restava la constanta d'in'intoleranza fundada sin il rassisse. Spezialitat spagnola? Na, scriva l'autur cun in'allusiu a «las uiaras da religiun en Frontscha, en Tiaratudestga etc.» Dentant: «Ils Spagnols èn adina sa resguardads sco differents dal rest da l'Europa» (1).

L'onn decisiv 1492

Derungs fa attent a plis schabetgs da 1492 che hajan manà blers istorichers ed istoriografs a considerar quel onn «sco entschatta dell'èra moderna.» L'emprim vegn la mort dal Florentin Lorenzo de' Medici (* 1449) «che arva ina liunga perrioda d'uiaras». Er il 1492 è il cardinal catalan Roderic de Borja (1431–1503) vegnì papa Alexander VI «che porta la baselia romana sil pli bass scalem de carteivladad». Plinavant ha l'armada da l'Aragón e la Castiglia conquistà «Granada, la davosa bastiun islamica» en la Pe-

ninsla iberica. Qua ston ins rectifitgar: Ils davos Arabs èn segir vegnids «bess ord la tiara», ma quai pir il 1609, suenter passa in tschientaner da discriminaziuns e persecuziuns da vart spagnola. Ils gidieus percutter èn vegnids stgatschads gia il 1492; ils plis han tratg a niz la toleranza e l'ospitalitat dals sultans osmanics. Lur lingua spagnola medievala tardiva ha survivì enfin al tschientaner passà; Elias Canetti (1905–1994), naschì en ina Bulgaria pli baud osmanica, premi Nobel da litteratura 1981, mort a Turitg, era da lingua materna spagnola, gist sco ses babs stgatschads antruras da la Spagna sco gidieus. Ils 12 d'october 1492 han traïs caravellas castiglianas cuntanschì las inslas numnadas oz Bahamas; l'entira Spagna fa endament mintg'onn ils 12 d'october sco festa naziunala e «Día de la Hispanidad», schebain che Catalugna, Aragón e Navarra n'han betg fatg part da lezza «scuverta da l'America».

Filosof en in'Aquitania da pliras culturas

Derungs: «Cun la victoria sur digl islam en Spagna [s'arva] era l'epoca da la nun-toleranza (...). Tschien onns suenter il 1492, 1592, ei in um morts ch'ha viu fetg bein l'inconsequenza che schischeva els svilups dell'Europa civilisada. Quei ei stau il filosof Michel de Montaigne che sedamonda la finala tgi che seigien ils vers 'sel-vadis' ella historia della scoperta dell'Ame-

rica!» Gea, Montaigne, frar da fragliuns protestants, derivava tras sia mamma d'ina famiglia giudaica spagnola u portugaisa immigrada en Frantscha: Bel exemplpel da pluralissem cultural amez las gueras civilas tranter catolics ed ughenots. El scriveva per franzos, ma en sia Aquitania discurriv'ins occitan; ses emprim magister privat era in Tudestg incumbensà da pleddar latin cun el. Co discurriva Montaigne en il mintgadi, a Saint-Michel-de-Montaigne e Périgueux, e cunzunt a Bordeaux nua ch'el è stà president communal? El enconuscheva dialects da la Frantscha central e dal vest: «Autour de moi, d'une bande et d'autre, le Poitevin, Xaintongeais, Angoumoisin, Limousin, Auvergnat (...). Il y a bien au-dessus de nous, dans les montagnes, un Gascon, que je trouve singulièrement beau, sec, bref, signifiant, (...) autant nerveux, puissant et pertinent, comme le français est gracieux, délicat et abondant (...). Je suis Gascon» (2). Il filosof era pia conscient da la diversitat religiosa dal pajais e da la plurilinguitad en las regiuns numnadas oz Aquitania, Auvergne, Charentes, Limousin, Midi e Poitou. Quai l'ha segir gidà per metter en dumonda las noziuns tradiziunalas da «civilisà» e «selvadi».

1. Cathleen Medwick, *Teresa of Avila. New York* (Alfred A. Knopf) 1999, p. XIII.
2. Cità en: Giovanni Dotoli, *La voix de Montaigne*. Paris (Lanore, ISBN 978-2-85157-313-2, www.editionslanore.com) 2007, p. 244.